

SOGAMA: TODO O QUE SEMPRE QUIXE CHE SABER E A XUNTA TENTOU AGOCHAR

Fins Eirexas*

Logo de 8 anos de silencio, SOGAMA vén de publicar (por imperativo legal, consonte á Lei 1/2016 de Transparencia) a súa memoria de actividade de 2015. Desde 2008, e coincidindo coa chegada de Feijóo ao poder, as cifras de SOGAMA eran segredo de Estado. Tan só datos espallados nos Planos de Residuos e algún outro documento solto permitían a sociedade galega, accionista maioritaria da empresa (51% Xunta; 49% GN Fenosa), albiscar o que estaba a acontecer intramuros do complexo de Cerceda. As cifras que amosa esta memoria de sustentabilidade de 2015 (accesíbel na web da compañía e, por certo, só en español) explican a desgana coa que a Xunta partilla esta información en público. ADEGA debruzou polo miúdo este documento, extraendo as seguintes conclusións.

CANTO RECICLA SOGAMA?

En 2015, o índice total de reciclaxe (toneladas recicladas/toneladas xestionadas) acadado por SOGAMA é do 0,0332. A presentación dos datos como “índice total de reciclaxe” en lugar de porcentaxes totais non é casual: resposta a un intento de camuflar que despois de 24 anos en funcionamento, SOGAMA chega ao 2015 reciclando só o 3,32% de todo o lixo que procesa. Isto é, recicla 3,32 toneladas de cada 100 que recibe, exhibindo un dos índices máis baixos de Europa e que, tecnicamente, equivale a un vertido directo en vertedoiro. Chama tamén a atención que as cifras de reciclaxe en 2015 fosen, mesmo, inferiores ás de 2014 (6,3%) e 2013 (3,4%): SOGAMA cada vez recicla menos!

Se comparamos estas ridículas cifras de reciclaxe (Táboa 1) coas que amosan os outros sistemas que en Galiza compiten en desvantaxe con SOGAMA, para o complexo de Nostión (Coruña e a Mancomunidade das Mariñas), a reciclaxe acada o 13,4%; e para a Mancomunidade da Serra do Barbanza (Lousame), a reciclaxe chega ao 35,7%. Cómpre preguntármonos como é que a Xunta-SOGAMA vai cumprir cos obxectivos mínimos de reciclaxe que a UE fixa no 50% para 2020, se cada ano recicla menos.

QUE ACONTECE COS VERTEDOIROS?

No último ano da memoria, SOGAMA depositou en A Areosa (Cerceda) máis de 200.000 toneladas de refugallos. Desde 1996 amoréanse neste vertedoiro de 45 hectáreas preto de 5 millóns de toneladas de lixo, facendo urxente a necesidade de novas localizacións para seguir soterrando os residuos. Xa hai varias “franquías” de SOGAMA funcionando desde hai anos, como os grandes vertedoiros de Sobrado e Silleda e unha mancha de pequenas instalacións máis ou menos camufladas, como os depósitos de RCD (residuos da construción e demolición), proxectos de “valorización” ou de “rexeneración” de canteiras.

O “mantra fraguiano” de que SOGAMA ía acabar cos vertedoiros, concentrando todo o tratamento nun único lugar fica, outra volta,

desmentido. A capacidade incineradora de SOGAMA non é suficiente para desfacerse das máis de 800.000 toneladas de lixo que chegan anualmente, e unha boa parte ten que ir a vertedoiro, con escaso ou nulo tratamento. E o espazo en Cerceda, malia ás sucesivas ampliacións, é finito. A solución, segundo SOGAMA, pasa por ampliar a capacidade de vertido en Cerceda con 3 millóns de toneladas máis (en proxecto) e “descentralizar” o vertido, facendo que o lixo non chegue a Areosa e fiquen preto de onde se xera.

Esta é a escusa para promover outros “vertedoiros en B”, como o de Trazo para as escouras, finalmente desbotado e que volveu para Cerceda; o de Ordes, camuflado como unha instalación de reciclado de residuos da construción; ou o de Lousame, que acollerá maioritariamente lamas de depuradora e escouras... Curioso que SOGAMA invoque o principio de proximidade, unha encomenda legal que a empresa co seu sistema centralizado nunca cumpre.

E COS REFUGALLOS QUE SOGAMA MANDA A ESTOUTROS VERTEDOIROS?

Perante os diversos intentos de SOGAMA de “deslocalizar” o vertido a outros lugares diferentes da Areosa (Trazo, Ordes...), ADEGA requiriu da administración a caracterización destes refugallos. A crecente preocupación da poboación situada nos arredores destes novos vertedoiros estaba xustificada: a práctica totalidade dos refugallos analizados incumpren os mínimos legais de contaminantes (Orde do 20 de xullo de 2009 pola que se regula a construción e a xestión dos vertedoiros no ámbito da Comunidade Autónoma de Galiza).

Segundo unha auditoría externa de Applus Norcontrol (ver referencias), residuos perigosos –cinzas-, escouras, inertes, rexeites da planta, etc.,

Ano	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Índice de eficiencia	0,3554	0,3927	0,4186	0,4131	0,4139	0,3989	0,4171

Táboa 2: Fonte: Elaboración propia.

	Índice de recuperación de materiais de SOGAMA						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Índice: t rec/t xest*	0,0198	0,0192	0,0212	0,0239	0,0340	0,0630	0,0332
% recuperación	1,98	1,92	2,12	2,39	3,40	6,30	3,32
* Índice toneladas recicladas / toneladas xestionadas							

Táboa 1: Fonte: SOGAMA e elaboración propia.

que teñen como destino diversos depósitos dentro e fóra do complexo de SOGAMA en Cerceda, non son sequera aptos para seren depositados nun vertedoiro. Malia a superárense os límites fixados pola lexislación, SOGAMA estivo verténdoos durante anos (cando menos desde 2010 a 2015) nas súas instalacións, así como noutros lugares que agora pretende ampliar.

ADEGA sospeitaba da natureza “inocua” dos refugallos que SOGAMA quere colocar polo país adiante. As analíticas ás que tivemos acceso demostran que, cando menos desde 2010, todos os tipos de refugallos enviados a vertedoiro incumprían os límites máximos de contaminantes fixados pola normativa galega, estatal e europea.

QUE PASA COA INCINERACIÓN?

Segundo SOGAMA, en 2015 a empresa incinerou máis de 583.000 toneladas de lixo. Sobre o total de residuos procesados, a porcentaxe queimada aumentou con respecto a 2009: pasou do 56% nese ano, ao 72% en 2015. A empresa gábase deste proceso, que equipara coa combustión de biomasa, un xeito de enerxía teoricamente renovábel.

Porén, cabe preguntarse se a incineración é verdadeiramente eficiente como para ser considerada unha valorización enerxética, isto é, un chanzo por riba da eliminación (última na xerarquía de tratamento establecida pola UE).

Coas cifras da memoria, calculamos tamén o índice de eficiencia da incineración, que a lei fixa nun mínimo de 0,6 para que o proceso poida ser considerado unha valorización enerxética. De non acadar esta cifra, a incineración equivale a un vertido, e o proceso en canto a eficiencia enerxética, non difire moito de queimar o lixo nun vertedoiro.

Pois ben, malia a sermos conservadores na asignación das cifras da memoria á fórmula de eficiencia $[E_p - (E_f + E_i)] / [0,97 \times (E_w + E_f)]$ (ver referencias), e a que descoñecemos o consumo de gasoil para o funcionamento da maquinaria e vehículos na planta de Cerceda (que rebaixarían máis a eficiencia), o resultado é que en ningún ano SOGAMA acadara a eficiencia mínima (0,6) que marca a UE para que a súa incineración poida considerarse valorización (Táboa 2).

Xa que logo, o que fai SOGAMA nas súas instalacións non é nin máis nin menos que unha eliminación directa a vertedoiro e unha eliminación mediante incineración que muda o lixo de fase, transformándoo en gases que contribúen á mudanza climática, ademais de cinzas tóxicas e perigosos venenos como as dioxinas, furanos, PCBs... E se SOGAMA elimina por dúas vías, como é que cobra aos concellos a prezo de valorización o que só é un simple vertido dual?

CAL É O IMPACTO CLIMÁTICO DE SOGAMA?

Pese a que SOGAMA tratou menos residuos en 2015, con respecto a 2009, aumentou a emisión de gases de efecto invernadoiro (GEIs), principalmente de CO₂, metano e os óxidos de nitróxeno.

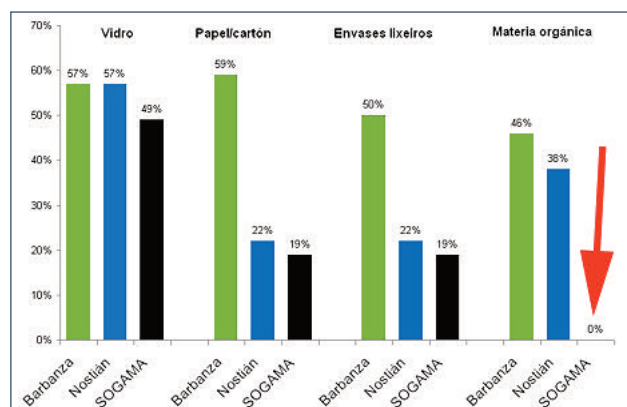

Figura 1: Fonte: Elaboración propia.

Ao compararmos estes anos (Táboa 3) e tendo en conta as emisións de GEIs por tonelada “tratada”, estas aumentaron para o conxunto dos residuos un 47,7% en 2015, malia a que en 2009 se trataron unhas 85.000 toneladas máis. E desagregando a incineración do vertido, obtemos que para o queimado, a intensidade de xeración de gases aumentou un 35% en 2015; e para o vertedoiro subiu nun 120%, malia a enviárense 172.000 toneladas menos a Areosa en 2015 que en 2009.

Deste xeito, SOGAMA, vertendo e queimando menos residuos (polo efecto da crise, obviamente, non das políticas públicas de redución que son inexistentes), está a ser cada vez máis intensiva na emisión de gases de efecto invernadoiro, situándose entre as primeiras “fábricas de cambio climático” de Galiza.

QUE HAI DA COMPOSTAXE?

O sistema SOGAMA non permite seleccionar separadamente en orixe a materia orgánica, xa que vai mesturada co “resto” no colector verde. A isto hai que engadir o “tratamento” que SOGAMA fai destes refugallos: queimalos ou vertelos na Areosa. Xa que logo, no ámbito SOGAMA, a reciclaxe e a compostaxe da materia orgánica (que corresponde á metade da bolsa de lixo domiciliar) é o 0%. Ver figuras 1 e 2.

Tan só unha pequena parte testemuñal é compostada nas escasas iniciativas da empresa nos concellos adheridos. Mesmo en vilas como Allariz, Pontevedra, Compostela, Cedeira etc., a compostaxe é desenvolvida maioritariamente en programas independentes (e a pesares) de SOGAMA, promovidos desde os mesmos concellos en colaboración con ADEGA e outras ONGs.

Para ter unha idea do nulo peso da compostaxe no sistema SOGAMA, basta con comparar as cantidades gastadas e licitadas pola empresa en 2015 para incineración+vertido e para compostaxe. En 2015, a incineradora e o vertedoiro fosilizaron un mínimo 468 millóns de €, mentres que para compostaxe –tratamento que por lei debería ser prioritario-, SOGAMA só dedicou 0,09 millóns (90.000 €).

Para facer fronte a esta eiva, e cumprir aparentemente coa lexislación que obriga a recoller separadamente esta fracción orgánica para poder ser compostada, SOGAMA proxectou a principios de 2016 unha planta de compostaxe en Cerceda para unhas 15.000 toneladas/ano, apenas o 1,86% do total tratado. Mais como xa denunciámos en ADEGA, sen recollida separada non é posíbel facer compostaxe. A actual Lei de Residuos 22/2011 require que para facer compost, os refugallos biodegradábeis deben ser recollidos separadamente (Art. 2) e o sistema do colector verde de SOGAMA impídeo.

Polo tanto, se os materiais para esta planta proveñen do colector xenérico das comarcas próximas (como se pretendía inicialmente e ficaba recollido no Plano de Residuos 2010-2020), o resultado sería un bioestabilizado orgánico, con altos contidos de improprios e metais pesados, mais nunca sería compost. Agora, na memoria de 2015,

Figura 2: Fonte: Folleto de SOGAMA e elaboración propia.

Ano	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Variación 2009/2015
Total toneladas lixo (incineradora+vertedeiro)	890.098	883.047	864.987	822.196	802.185	814.056	805.355	
Toneladas CO ₂ eq. emitidas	389.339	410.433	417.481	450.812	464.158	513.189	423.025	
tCO ₂ eq./tRM total incineradora + vertedeiro	0,437	0,464	0,482	0,548	0,578	0,630	0,649	+ 47,7%
Toneladas lixo (incineradora)	500.121	472.541	522.725	555.441	576.651	576.575	583.763	
Toneladas CO ₂ eq. emitidas incineradora	154.339	202.733	210.131	196.450	190.124	235.772	243.042	
tCO ₂ eq./tRM só incineradora	0,308	0,429	0,401	0,353	0,331	0,408	0,416	+35,06%
Toneladas lixo (vertedeiro)	372.513	392.195	321.198	246.054	204.438	216.061	200.248	
Toneladas CO ₂ eq. emitidas vertedeiro	235.000	207.700	207.350	254.363	274.035	277.418	279.983	
tCO ₂ eq./tRM só vertedeiro	0,630	0,529	0,645	1,033	1,340	1,283	1,398	+120%

Táboa 3: Fonte: Elaboración propia.

indicase que a materia orgánica para esta planta provirá de “grandes produtores: mercados, centros comerciais, cárceres, hospitais, etc.”).

En ADEGA preguntámonos como a Xunta-SOGAMA pretende cumprir co principio de proximidade traendo o lixo orgánico (80% de auga) desde Compostela, Ferrol, Vigo... a compostar a Cerceda, xa que na comarca da Coruña, a máis próxima, o tratamento faise na planta de Nostián. En troques de reducir o transporte e compostar estes materiais *in situ*, opta de novo por unha re-centralización con enormes custos en transporte e emisión de gases contaminantes. Neste fraudulento proxecto, lévase gastado 45.000€ +IVE (asistencia técnica) e preténdese investir outros 4 millóns máis.

E OS POSTOS DE TRABALLO?

Outras interesantes conclusións que podemos tirar da memoria que vén de publicar SOGAMA refírense aos postos de traballo que xera unha instalación que “trata” o lixo do 94% dos concellos galegos. Cun custo anual de operación de máis de 118 millóns de €, o persoal propio de SOGAMA ascende a 23 persoas, todas de perfil administrativo e técnico. Se sumamos os postos de emprego das empresas subcontratadas, o total de persoas que traballan no complexo de Cerceda ascende a 329.

Considerando a cantidade de residuos xestionada por SOGAMA, o ratio de postos de traballo por cada 100.000 toneladas/ano é de aproximadamente 40. Facendo o mesmo cálculo para a planta de compostaxe da Mancomunidade do Barbanza, que emprega a 150 persoas para tratar 34.000 toneladas/ano, a intensidade de xeración de traballo para 100.000 toneladas sería de 441: A compostaxe xera 10 veces máis postos de traballo que a incineración/vertido!

ONDE ESTÁ O NEGOCIO DE SOGAMA?

SOGAMA é unha empresa participada nun 51% pola Xunta, que ten como “socio tecnolóxico” a GN-Fenosa, que posúe o outro 49% da sociedade. Como calquera empresa, busca facer negocio, neste caso, a cambio de recoller e “tratar” os refugallo municipais. O simple principio capitalista de maximizar os beneficios empresariais incrementando a produción e reducindo os custos, aplicado ao tratamento de refugallo, tradúcese en “tratar” cada vez máis residuos, privatizando o seu valor engadido.

Tal filosofía de negocio subverte os principios legais da xestión do lixo que fixan como primeira prioridade a redución dos residuos producidos: cantos menos residuos produza a cidadanía, menor negocio para SOGAMA e, evidentemente, isto non convén á empresa.

Por outra banda, o feito de contar cun subministro constante e asegurado de refugallo desde os concellos e a súa posición maioritaria no mercado (opera co 94% dos concellos galegos) grazas ao soporte político da Xunta do PP, confírenlle unha posición de monopolio, podendo fixar arbitrariamente a taxa de lixo que mellor lle conveña.

En canto á redución de custos de tratamento, SOGAMA cobra aos concellos un prezo por “tratar” os residuos, pero, como vimos, o que fai é eliminalos: en vertedeiro (30%) e queimándoos (70%). Porén, cobra por unha suposta “valorización enerxética” que non fai, un prezo arbitrario e político fixado para non afogar aos concellos. De cobrar a prezo real de valorización enerxética, en lugar de 74€ por tonelada, SOGAMA debería cobrar uns 140€/tonelada. Como os custos da eliminación en vertedeiro abeiran os 15€/tonelada, non é mal negocio cobrala a 74€!

Polo tanto, os concellos pagan a SOGAMA por transportar o lixo (caso da materia orgánica, maioritariamente auga) a Cerceda e pagan por valorizalo, mais acaba eliminado. No proceso aparecen custos engadidos para as contas públicas, que para o socio “tecnolóxico” se transforman en beneficios: Para incinerar o lixo (en grande parte auga) primeiro hai que secalo a base de queimar gas natural que subministra GN-Fenosa! E como a enerxía xerada na falsa valorización está subvencionada, o socio “tecnolóxico” fai caixa novamente colocando no sistema quilovatos como enerxía renovábel á costa das primas públicas. Conclusión: SOGAMA é un negocio redondo... dependendo de para quen!

*Fins Eirexas, secretario executivo de ADEGA.

Referencias

Memoria de sustentabilidade de SOGAMA 2015:

http://www.sogama.es/sites/default/files/users/1/memoria_sostenibilidad_sogama_2015.pdf

Guía para o cálculo da eficiencia da incineración:

<http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/pdf/guidance.pdf>

Investimentos de SOGAMA en 2015:

<http://www.adega.gal/novas.php?id=379&idioma=gl&sec=116>

Análises residuos SOGAMA 2010:

<http://www.adega.gal/desc.php?id=4658&n=Informe%20caracterizacion%20SOGAMA%202010.pdf>

Análises residuos SOGAMA 2011:

<http://www.adega.gal/desc.php?id=4659&n=Informe%20caracterizacion%20SOGAMA%202011.pdf>

Análises residuos SOGAMA 2012:

<http://www.adega.gal/desc.php?id=4660&n=Informe%20caracterizacion%20SOGAMA%202012.pdf>

Análises residuos SOGAMA 2013:

<http://www.adega.gal/desc.php?id=4661&n=Informe%20caracterizacion%20SOGAMA%202013.pdf>

Análises residuos SOGAMA 2014:

<http://www.adega.gal/desc.php?id=4662&n=Informe%20caracterizacion%20SOGAMA%202014.pdf>

Análises residuos SOGAMA 2015:

<http://www.adega.gal/desc.php?id=4663&n=Informe%20caracterizacion%20SOGAMA%202015.pdf>

© distrito xermea

Instalacións de SOGAMA no concello de Cerceda.